

CARL SCHMITT
FOGADTATÁSA
A TÁRSADALOM-
TUDOMÁNYOKBAN

Első kötet

Szerkesztette
Cs. Kiss Lajos

ÁLLAMÉRTELMEZÉSEK

Gondolkodók

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

CARL SCHMITT FOGADTATÁSA
A TÁRSADALOMTUDOMÁNYOKBAN

Első kötet

Államértelmezések

Gondolkodók

Sorozatszerkesztők
Cs. Kiss Lajos és Kis Norbert

CARL SCHMITT FOGADTATÁSA A TÁRSADALOM- TUDOMÁNYOKBAN

HARC A SZAVAKÉRT:
POLITIKAI KORREKTSÉG ÉS RECEPCIÓ

Első kötet

Szerkesztette
Cs. Kiss Lajos

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

Budapest, 2022

A kötet szerzői		
Balogh László Levente	Holczhauser Vilmos	Pogonyi Szabolcs
Bretter Zoltán	Horváth Szilvia	Pokol Béla
Cs. Kiss Lajos	Karácsony András	Pongrácz Alex
Csepeli György	Kardos Gábor	Révész Béla
Derekas Győző	Kiss Lajos András	Szabó István
Detre László	Körösényi András	Szabó Márton
Dinnyei Béla	Lánczi András	Szalai Zoltán
Egresi Katalin	Löffler Tibor	Szigeti Péter
Fábi György	Ludassy Mária	Szilágyi Péter
Farkas Ádám	Mezei Balázs	Sztodolnik László
Frivaldszky János	Costantino Mortati	Tallár Ferenc
Fülöp Endre	Olay Csaba	Techet Péter
Gedő Éva	Paczolay Péter	Tódor Imre
Geréby György	Pánczél Hegedűs János	Varga Csaba
Gyulai Attila	Pethő Sándor	
Heller Ágnes	Pócza Kálmán	

A kötetben közölt szemelvények fordítói
Cs. Kiss Lajos, Egresi Katalin, Kuncz Ödön, Kurucz Andrea és Techet Péter

Szakmai lektorok
Karácsony András és Kiss Lajos András

Kiadja a Nemzeti Közzolgálati Egyetem
Ludovika Egyetemi Kiadó
A kiadásért felel: Deli Gergely rektor
Székhely: 1083 Budapest, Ludovika tér 2.
Kapcsolat: kiadvanyok@uni-nke.hu

Felelős szerkesztő: Kilián Zsolt
Olvasószerkesztő: Kalcsics Ildikó
Tördelőszerkesztő: Kilián Zsolt
Korrektorok: Bujdosó Hajnalka, Fülöp Éva,
György László, Resofszi Ágnes, Tomka Eszter

ISBN 978-963-531-892-6 Első kötet
ISBN 978-963-531-891-9 Összkiadás

ISSN 2786-1430

© A szerzők, 2022
Szerkesztés © Cs. Kiss Lajos, 2022
Hungarian translation © Cs. Kiss Lajos, Egresi Katalin,
Kuncz Ödön jogutódja, Kurucz Andrea, Techet Péter, 2022
© A kiadó, 2022

Minden jog védve.

ÁLLAMÉRTELMEZÉSEK

És mindazonáltal egy életerős nép egyetlen korszakban sem nélkülözheti a jól kimunkált államtant. Ezért az előrehaladó tudománynak merészen újra és újra vállalkoznia kell arra a nehéz kísérletre, hogy korának államát a saját kora számára fogalmilag megragadja és ábrázolja... Ahhoz, hogy egy ilyen vállalkozás ne vesszen bele a határtalanba, eredményeinek szilárd középpont körül kell kikristályosodni, amely semmi más nem lehet, mint saját állama és hazájának joga.
(Georg Jellinek)

Az Államértelmezések könyvsorozat a 2016-ban elkezdett és folyamatban levő állam- és kormányzáselméleti alapkutatási program, valamint a hozzá kapcsolódó hasonló irányultságú és tematikájú államtudományi kutatások eredményeinek közlésére vállalkozik. A kutatási programot – amely hosszú távon vizsgálja az állam létezése, értékessége, megismerhetősége alapjául szolgáló társadalmi-szemantikai struktúrákat, a premodern és modern állam intézményesülésének és kormányzásának módjait, értelmezési formáit – az államelméleti megismerés dogmatizálódása, terméketlensége, az államtudományok értelmével, hasznával, tudományrendszertani státusával, a tudomány és a politika viszonyának értelmezésével kapcsolatos tisztázatlanságok, félreértések hívták életre. A kutatási program és a könyvsorozat alapvető célkitűzéseit ez a problémahelyzet indokolja. A sorozat céljai a magyar és az euroatlanti államdiskurzus szintjeinek, fajtáinak világos megkülönböztetésére, a tudományos államdiskurzus újjászervezésére, a „kormányzat nélküli kormányzás” paradox formulájával jellemzett neoliberális állam- és kormányzásfelfogások kritikájára, ezzel összefüggésben az Európai Unió *sui generis* politikai rendszerének, „lebegő” államiságnak konszenzusképes értelmezésére irányuló elméletalkotási törekvésekben, az államtudomány nagy gondolkodóit, nagy elméleteit, nagy vitáit elemző kutatói teljesítményekben valósulnak meg. A sorozatban közölt monográfiák és tanulmánykötetek szigorúan a tudományos diskurzus területén belül maradva, az objektív tárgyleírás módszertani követelményeit betartva elemzik az államfejlődés és az államtudomány alapproblémáit, az államok önmegértésének történelmi változásait, a globalizálódás, globalizáció kifejezésekkel azonosított nagy átalakulási folyamatot, amely sokak véleménye szerint szükségszerűen vezet a szuverén hatalom, terület, népesség fogalmi triászával értelmezett nemzetállamok felbomlásához, s elkerülhetetlenné teszi a világtársadalom világállamának a kialakulását. A könyvsorozat céljainak megvalósítását szolgálják a modern államelmélet klasszikussá vált műveinek

közlései is. A klasszikus szövegek közvetlenül témái és „résztvevői” az aktuális vitáknak, így versengő értelmezéseiknek és alkalmazásaiknak hasonlóképpen eleget kell tenniük a tudományos korrektség elvárásainak.

A nemzetállamok elhalásának, a világállam keletkezésének utópikus előrejelzéseivel szemben az állam- és kormányzáselméleti alapkutatás, valamint a kapcsolódó kutatások, az államok létezésének és pluralitásának a tényéből, valamint a szociális jelenséggként felfogott állam társadalomelméleti téziséből indulnak ki. Az állam szociális jelenség, komplex társadalmi, politikai és jogi értelemképződmény, amely a szociális világban intézmények (államszervezet) és értelmezések (államdiskurzus) formáiban jelenik meg. Az állam alapvető funkciója, célja, teljesítménye az adott társadalomban a szociális integráció és rend feltételeinek a megteremtése és biztosítása, amiből az következik, hogy társadalom, mint olyan, önmagában, államtól függetlenül nem létezhet. Egyetlen társadalom sem képes a saját egységét – szociális integrációját és rendjét – önmagában, állam nélkül létrehozni és fenntartani: a szegmentáris differenciálódás evolúciós fokát elhagyó társadalmak létezése csak állami egységként, az állam integrációs és rendkonstitúciós teljesítményeként gondolható el. A társadalom állami egysége egyfelől funkcionális egység, amely a politikai integráció és a jogi rend megkülönböztetése és egysége, másfelől egzisztenciális egység, amely az államok saját, csak rájuk jellemző, s ebben az értelemben „individuális” történelmi fejlődésében jön létre. A társadalomhoz hasonlóan az állam sem létezik önmagában vagy általában, hanem mindig csak egy konkrét társadalom (kultúra) egységét létrehozó és biztosító történelmi individuumként, azaz országgként. A szociális jelenséggként felfogott államok történelmi országgállamok, modern formájukban nemzetállamok, amelyek a maguk történelmi egyszerűségében, fejlődéstörténeti-kulturális különállásukban léteznek, és mint ilyenek kapcsolódnak más államokhoz.

Az európai államfejlődés jelenlegi helyzetében a sorozat – az államjelenség társadalomelméleti-történelmi megközelítéséből kiindulva – hangsúlyosan törekszik azoknak az elméleti háttérösszefüggéseknek a tárgyyszerű megvilágítására, amelyek lehetővé teszik egyfelől az államok szövetsége (konföderáció) vagy szövetségi állam (föderáció), a nemzetállam vagy birodalom polemikus ellentétei mentén szerveződő politikai álláspontok filozófiai, teológiai, tudományos, ideológiai alapjainak mélyebb megértését, másfelől az európai államdiskurzus aktuálpolitikai érdekektől függetlenített elemzését.

A könyvsorozatban az állam- és kormányzáselméleti alapkutatás irányai szerint az államelméletek, a történelmi nemzetállamok és birodalmak „államtanai”, a kormányzáselméletek témakörében létrehozott kutatói teljesítményeket, az államtudomány nagy gondolkodóit, nagy elméleteit, nagy vitáit elemző monográfiákat, illetve tanulmányköteteket, valamint fordításokat adunk közre *Gondolkodók*,

Elméletek, Viták szerinti tematikai csoportosításban. A *Gondolkodók* alsorozat klasszikus államelméleti műveket, eredeti fordításokat, nagy gondolkodókról szóló írásokat, az *Elméletek* alsorozat rendszeres államelméletek, illetve „államtanok” rekonstrukcióit, új elméletalkotásokat, a *Viták* alsorozat pedig az államjelenség különböző nézőpontú értelmezéseivel kapcsolatos aktuális, problémaorientált vitákat, újszerű kontroverz megközelítéseket összefoglaló munkákat közöl.

Az *Államértelmezések* könyvsorozat vezéreszméje a reflexív államtudomány, amely közös interpretációs horizontot teremt az államjelenség jogtudományi, igazgatóstudományi, hadtudományi, rendészettudományi, politikatudományi, szociológiai, történelemtudományi, filozófiai, teológiai nézőpontú elemzései számára, s képes az államot vizsgáló valamennyi tudományt egy közös államdiskurzusban egyesíteni.

A *Gondolkodók* sorozatban megjelenő jelen kötet témája Carl Schmitt, az életmű és személy magyar és európai recepciótörténetének bemutatása, valamint a 21. században is „veszélyesként” számontartott schmitti elméletek kritikai értelmezése. A tanulmányok – összességükben és tematikai elrendezettségükben – azt bizonyítják, hogy objektív, tárgyyszerű, eredményes tudományos megismerés csak a tudományos és politikai diskurzusok közötti határok szigorú megvonásával, a határátlépési tilalmak kölcsönös tiszteletben tartásával lehetséges.

Cs. Kiss Lajos és Kis Norbert
a sorozat szerkesztői

AZ ELSŐ KÖTET TARTALMA

<i>Cs. Kiss Lajos</i> Előzetes megjegyzések	13
I. RÉSZ: CARL SCHMITT AKTUALITÁSA	45
<i>Varga Csaba</i> Elöljáró köszöntő	47
<i>Techet Péter</i> Kortársunk-e Carl Schmitt?	53
<i>Csepeli György</i> Carl Schmitt üzenete	59
II. RÉSZ: CARL SCHMITT-RECEPCIÓK	81
<i>Révész Béla</i> Carl Schmitt magyar fogadtatása az 1920/30-as évektől	83
<i>Sztodolnik László</i> A jogállam eszméjének színváltozásai	117
<i>Paczolay Péter</i> Carl Schmitt	141
<i>Löffler Tibor</i> Carl Schmitt konzervatív állam- és jogbölcselete	149
<i>Heller Ágnes</i> A „politikai” fogalmának újragondolása	157
<i>Lánczi András</i> A központ nélküli világ liberális eszméjéről	171
<i>Cs. Kiss Lajos</i> Carl Schmitt magyar recepciója és a mérsékelt állam elmélete	175
<i>Heller Ágnes</i> Carl Schmitt jogtudománya	197
<i>Gedő Éva</i> Carl Schmitt decizionista politikafilozófiája	199

<i>Cs. Kiss Lajos</i> Megjegyzések az önreferenciális döntéelméletéhez	209
<i>Karácsony András</i> Úton a döntés felé	223
<i>Geréby György</i> Kritikai megjegyzések Carl Schmitt decizionista politikafilozófiájához	227
<i>Gedő Éva</i> Válasz a kritikákra	239
<i>Cs. Kiss Lajos – Fábri György</i> Carl Schmitt és a <i>Világosság</i>	271
<i>Holczhauser Vilmos</i> A legalitás útvesztői	275
<i>Szilágyi Péter</i> Párhuzamok és ellentétek	287
<i>Téchet Péter</i> Carl Schmitt és a nemzetiszocializmus	295
<i>Pethő Sándor</i> Hogy születik a Kronjurist?	321
<i>Balogh László Levente</i> Távolságtartó közelség	337
<i>Egresi Katalin</i> Carl Schmitt olasz recepciója Costantino Mortati alkotmányelméletében	351
<i>Téchet Péter</i> Carl Schmitt à la française	371
<i>Kiss Lajos András</i> Carl Schmitt és a francia baloldal	387
<i>Bretter Zoltán</i> Carl Schmitt románok között	401

III. RÉSZ: POLITIKAI TEOLÓGIA – POLITIKAI FILOZÓFIA	449
<i>Geréby György</i> A politikai forma és az egyház	451
<i>Mezei Balázs</i> Erik Peterson antischmittianus argumentuma	465
<i>Balogh László Levente</i> Politikai teológia és a politikai vallások	475
<i>Frivaldszky János</i> Lehet-e politikai egy világot átfogó közösség?	489
<i>Szabó Márton</i> A Politikai teológia és az immanens társadalomtudomány lehetősége	501
<i>Gedő Éva</i> Egzisztencia és normativitás	525
<i>Karácsony András</i> Polisz – sors – politika	539
<i>Gyulai Attila</i> „A király afféle izé...”	553
IV. RÉSZ: DEMOKRÁCIA ÉS PARLAMENTARIZMUS	575
<i>Karácsony András</i> Demokrácia, liberalizmus, jogállam – ahogy Schmitt látta	577
<i>Pócsa Kálmán</i> Homogenitás vagy szerződés?	591
<i>Tódor Imre</i> Carl Schmitt illuzórikus és inaktuális parlamentarizmuskritikájáról	613
<i>Pócsa Kálmán</i> Carl Schmitt a parlamentáris reprezentációról	639
<i>Pongrácz Alex</i> Az államelmélet válsága Carl Schmitt és Magyary Zoltán nézőpontjából	659

Cs. Kiss Lajos

ELŐZETES MEGJEGYZÉSEK

CARL SCHMITT ÉS A DEMARKÁCIÓPROBLÉMA¹

A Carl Schmitt életművét, pályafutását, európai fogadtatását átfogóan tárgyaló kötet a *Kortársunk-e Carl Schmitt?* címmel a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karán 2010-ben megrendezett tudományos konferencia előadásain alapul, amelyek tanulmányformára szerkesztett változatait a *Világosság* közölte különszámában.² Jelen kötet, amely módszertani és tematikai szempontból egyaránt az első Schmitt-könyv³ folytatása, a konferenciatanulmányokból,⁴ a magyar Schmitt-kutatásban közvetlenül részt vevők kifejezetten a kötet számára írt tanulmányaiból, a recepció eddigi történetének áttekintése, tendenciájának szemléltetése szempontjából fontos további írásokból, valamint egy olasz szerző, Costantino Mortati kommentált tanulmányából áll össze. E második Schmitt-könyv műfaját tekintve az elsőhöz hasonlóan monografikus tanulmánykötet, több mint 40 eltérő beállítotttságu, különböző tudományterületeken magas elméleti szinten kutató szerző együttműködésének az eredménye, akik tanulmányaikban a tudományos objektivitás követelményeit szigorúan betartva tesznek kísérletet Carl Schmitt írásainak, elméleteinek, tudományos-szakértői pályafutásának, életműve hatástörténetének értelmezésére.

A reprezentativitásra és rendszerességre igényt támasztó kötet hét részre tagolódik (Carl Schmitt aktualitása; Carl Schmitt-recepciók és -viták; Politikai teológia, politikai filozófia; Demokrácia és parlamentarizmus; Politika- és államelmélet; Az alkotmányjog és a nemzetközi jog elmélete; Liberalizmus versus konzervativizmus), és függelék egészíti ki. A függelékben a Carl Schmitt nemzetiszocialista kollaborációjának időszakában született, a totalitárius államhoz fűződő tudományos és politikai viszonyulásának megértése, s ebben az összefüggésben hangsúlyosan a jogállamprobléma értelmezése szempontjából relevánsnak tartott írásokat közöljük, valamint Werner Böckenförde

¹ Az írás értő kritikai olvasatáért Balogh László Leventének, Balázs Zoltánnak, Horváth Szilviának, Karácsony Andrásnak, Kiss Lajos Andrásnak, Löffler Tibornak, Révész Bélának és Szabó Mártonnak tartozom köszönettel.

² Vö. Cs. Kiss – Tölgel 2010.

³ Vö. Cs. Kiss 2004a.

⁴ A szerzők közül többen a folyóiratban megjelent tanulmányaikat továbbfejlesztették a kötet számára.

prédikációját. A Schmitt-kutatás jelenlegi állására tekintettel és a kötet szerkesztőjének, továbbá a tanulmányok szerzőinek megítélése szerint a magyar tudományos közösségben adottak az objektív-tárgyszerű megítélés feltételei, így a náciizmus, antiszemitizmus, jogállamellenesség vádjaiak alapjául szolgáló írások a félreértések és félreértelmezések veszélye nélkül közölhetők.⁵ A kötet tanulmányaival együtt értelmezve ezek az írások hozzájárulnak Carl Schmitt emberi és tudói arcképének teljesebb megrajzolásához, megteremtik a kutatói tisztánlátás és az elfogulatlan ítélkezés feltételeit, s egyúttal az olvasó számára nem pusztán áttekintést nyújtanak, hanem felkínálják az állam-jelenségről szóló alapidiskurzushoz való polemikus csatlakozás lehetőségét is.⁶

I.

Az első, 2004-ben megjelent Schmitt-könyv egyértelműen dokumentálja és bizonyítja,⁷ hogy a magyar recepció az 1990-es évektől fokozatosan önreflexívvé vált, a normáltudományi kutatás pályájára került, s így képes volt következetesen távol tartani magát a schmitti elméletek⁸ ideológiai-politikai alkalmazásának minden formájától. Az értelmezői távolságtartás nehézségei elsősorban abból adódnak, hogy Carl Schmitt szövegei elméleti provokációk.⁹ Ez a szemantikai tény általában nyilvánvaló minden figyelmes olvasó számára, de az már feltehetőleg nem, hogy a kihívást elfogadó értelmező maga is – akarva, nem akarva – kritikai önvizsgálatra kényszerül. Schmitt-szövegeket lehetetlen semleges módon olvasni, mert a bennük rejlő provokáció egyúttal felhívja, felszólítja az értelmezőt arra, hogy kritikailag vizsgálja felül előfeltételezett – a politikával, a joggal, az állammal, az alkotmánnyal, a nemzetközi joggal kapcsolatos – elméleti álláspontját, s így különböző formában és mélységben elméletalkotásra kényszerít.

A Schmitt-szövegek provokációinak azonban van egy másik, az előzővel szorosán összefüggő tudományelméleti¹⁰ problémásíkja vagy iránya is: a szövegek

⁵ Ez a helyzet a magyar Schmitt-recepció korábbi fázisában még nem állt fenn (vö. Cs. Kiss 2013, 74–75).

⁶ Az alapidiskurzusok felépülésének, szerveződésének problémájához lásd Cs. Kiss 2017b, 4–48; Cs. Kiss 2022.

⁷ Cs. Kiss 2004b, 19–143; Cs. Kiss 2004a, 145, 415.

⁸ Itt elsősorban Schmitt jogtudományi államtanának alapfogalmáról, a barát-ellenség megkülönböztetéseként felfogott politikairól, a totális államról, a szuverenitásról, a diktatúráról, a demokráciáról kialakított részelméletekre szükséges utalni.

⁹ Schmitt teoretikus kihívásai az államjogi elméletek újraértelmezésére, az alapfogalmak újrameghatározására felszólító axiomatikus érvényű állítások, amelyek bevezetik a szöveget és irányítják a kifejtést és annak interpretációját: „Szuverén az, aki dönt a kivételes állapotról” (Schmitt 1934, 11); „A rómaiellenesség létezik.” (Es gibt einen Anti-Römischen – Schmitt 1925, 5); „Az állam fogalma előfeltételezi a politikai fogalmát” (Schmitt 2002b, 15).

¹⁰ A „tudományelmélet” kifejezés itt használt szűk jelentésében a megismerés *lehetőségfeltételeinek* logikai, egzisztenciaontológiai, etikai problémásíkjaire vonatkozik.

radikális módon szembesítik értelmezőiket a modern tudomány és politika komplex viszonyával, mindenekelőtt a két társadalmi-kulturális terület közötti értelemhatárok megvonásával kapcsolatos *nemtudásukkal*, vagy másként, a *demarkációproblémával* és megoldásának nehézségeivel.¹¹ Erről azonban általában nem vesznek tudomást, vagy elintézettnek tekintik azzal, hogy utalnak Schmitt ismeretelméleti-módszertani álláspontjának homályosságára, kidolgozatlanságára vagy a nemzetiszocialista rezsimmel való kollaborációjára. A lényeg az, hogy ilyen módon az értelmező saját tudományelméleti pozíciója érintetlen, pontosabban reflektálatlan marad, megszakad a szöveg és értelmezője közötti hermeneutikai visszacsatolás, s ezzel megnyílik az út Schmitt „elméleteinek” félreértelmezései előtt.

Ezzel szemben, a félreértelmezések elkerülése érdekében, tudomásul kell venni, hogy ezek a szövegek az interpretáció tudományelméleti *tesztjeként* is működnek, azaz a kihívás-felszólítás jellegükben megnyilvánuló *normativitás* kiegészül egy további elemmel, ami nem feltétlenül jellemző a modern klasszikus szerzők sokat elemzett szövegeire. A Schmitt-szövegek *specifikus* normativitásának szemantikai ténye jelzi, hogy minden Schmitt-interpretáció alaphelyzete lényegében egy próbatétel: maga a „szöveg” válik az interpretáció és az interpretátor (értelmezői tevékenység) objektivitásának, tárgyyszerűségének s egyúttal intellektuális becsületességének a tesztjévé.

II.

A Schmitt-kutatásban a diskurzustípusok közötti határátlépési tilalmakat előíró demarkációs elv (szabály) figyelembevétele és érvényben tartása a kutatók részéről továbbra is alapvető módszertani és tudományetikai követelmény, mindenekelőtt a tudomány indoktrinációjának, aktuálpolitikai alkalmazásainak megakadályozása érdekében. A második Schmitt-könyvhöz írt előzetes megjegyzésekben ennek ismételt hangsúlyozását az teszi indokolttá, hogy a 21. században kiéleződött, s új, a radikalizálódás irányába mutató „elméleti” törekvésekkel, koncepciókkal és stratégiákkal bővült az a szellemi a versengés, amely a különböző társadalmi-kulturális területeken a világ nyilvános értelmezésének monopóliumáért folyik. E rendkívül komplex szerkezetű szellemi versengésben¹² a Schmitt-kutatás objektivitása, tárgyyszerűsége, igazságképesége megőrzésének döntő feltételét továbbra is a politikai

¹¹ A határmegvonás problémáját felvető szöveghelyek elemzéséhez lásd *Exkurzus*.

¹² Planetáris nézőpontból a szellemi versengés „elemei”, „cselekvő résztvevői” a kultúrkörök, kultúrák (társadalmak), történelmi országállamok értelemigényét kifejező és érvényre juttató, az értelemképződés folyamatát szabályozó *diskurzusok*. A diskurzustípusok az egyes államokat alkotó társadalmi-kulturális területek (vallás, művészet, tudomány, nevelés, gazdaság, politika, jog, intim szféra) felépülését-működését szabályozó intézményesült, *funkcióspecifikus* diskurzusok elemzése alapján határozhatók meg, tehát mindig egy konkrét történelmi államfejlődés összefüggésében.

és tudományos diskurzus értelmezési „logikáinak”, az ideológiakritikai és tudománykritikai elemzési síkoknak a világos megkülönböztetése jelenti. E feltételnek ki kell egészülnie a kutatók részéről azzal a felismeréssel, illetve belátással, hogy a diskurzusok államra vonatkozása, történelmi államokon belüli szerveződése kiküszöbölhetetlen egzisztenciális-strukturális tényszerűség,¹³ s hogy ezáltal közvetlenül vagy közvetve bevonódnak az államról szóló alapdiskurzusba.¹⁴

Számtalan jel utal arra, hogy a szellemi versengés kiéleződése potenciális és elhárítandó veszélyforrásként jelenik meg a tudományos megismerés mikroszintjein, így a magyar Schmitt-kutatásban is. A szellemi versengés polarizálódásának egyik új fejleménye az eredetileg az Egyesült Államokban az 1980–90-es években kirobbant, s azóta is eszkalálódó ideológiai vita a politikailag korrekt nyelv- és fogalomhasználatról. A politikailag korrekt (politically correct) kifejezést eredetileg az Egyesült Államok legfelső bírósága használta a Chisholm v. Georgia ügy eldöntése során, a polgári jogok alkotmányjogi értelmezésének összefüggésében. A kérdés az volt, hogy egy tagállam perelhető-e a saját hozzájárulása nélkül, azaz rendelkezik-e szuverén mentességgel (sovereign immunity), vagy a problémát általánosítva: a szövetségi állam és a tagállamok, illetve a polgárok és az állam viszonyában melyik fél rendelkezik szuverenitással. „Gyakran az államok és nem a nép, amelynek kedvéért az államok léteznek, az a tárgy, amely figyelmünket leginkább vonzza és rabul ejti. Úgy hiszem, ez sok zavart és félreértést okoz, amely számos állami eljárásban és a tagállamok és az Egyesült Államok politikájáról szóló értekezésben egyaránt tetten érhető. Ilyesfajta helytelen vélemények és kifejezésmódok nemcsak köznyelvünkben érvényesülnek, de uralják kedélyes társasági nyelvünket is. Vajon ha pohárköszöntőt kell mondani, az »Egyesült Államokat« vagy az »Egyesült Államok népét« köszöntjük? *Ez politikailag nem korrekt.* A pohárköszöntő arra irányul, hogy jelenvalóvá (láthatóvá) tegye az Unió első nagyszerű tárgyát, de csak a másodikat jeleníti meg: csak a mesterséges személyt prezentálja a természetes személyek helyett, akik az államot verbális aktusaikkal létezővé tették. Az állam, készséggel

Az értelemfelépülés reflexiók (empirikus, normatív, metafizikai) szintjei szerint is megkülönböztethető diskurzusok az értelmezési formákat (mitológia, teológia, filozófia, tudomány, ideológia) aktualizáló konkrét értelmezések hálózatszerű kapcsolódásaiból épülnek fel.

¹³ A német, a francia, a magyar, az angolszász, a román, az olasz, az orosz stb. Schmitt-recepciók tapasztalati bizonyítékai az államra vonatkozás megkerülhetetlenségének s ezzel az államdiskurzusban történő részvétel tényének. A Schmitt-recepciók államra vonatkozása különösen nyilvánvaló a közvetlenül ideológiailag vezérelt interpretációk esetén, amikor például Schmitt politikai fogalmát (és nemzetiszocialista párttagságát) politológusok, politikafilozófusok, politizáló értelmiségiek direkt kormánykritikák, illetve politikai karaktergyilkosságok eszközeként politikai ellenfelek lejáratására használják fel.

¹⁴ A kutatók államdiskurzusba történő ilyesfajta bevonódása elkerülhetetlen, mivel Carl Schmitt kutatási programjának alapproblémáját a jogtudományi államtan újraalapozása és kidolgozása jelenti, elméletei a kutatási program szociológiai fordulatának egzisztenciaontológiai értelmezéséhez kapcsolódnak (vö. Cs. Kiss 2020, „Államtan és társadalomelmélet” című alfejezet).